

ΛΑΟΓΡΑΦΙΑ

ΔΕΛΤΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ
ΤΟΜΟΣ ΛΘ' (39): 1998-2000

ΜΗΝΑΣ ΑΛ. ΑΛΕΞΙΑΔΗΣ

ΜΝΗΜΗ ΝΙΚΟΛΑΟΥ Γ. ΠΟΛΙΤΗ,
ΘΕΜΕΛΙΩΤΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΛΑΟΓΡΑΦΙΑΣ

ΑΝΑΤΥΠΟ

ΑΘΗΝΑ 2001

ΜΗΝΑΣ ΑΛ. ΑΛΕΞΙΑΔΗΣ

ΜΝΗΜΗ ΝΙΚΟΛΑΟΥ Γ. ΠΟΛΙΤΗ,
ΘΕΜΕΛΙΩΤΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΛΑΟΓΡΑΦΙΑΣ

Συμπληρώθηκαν το 1999 εβδομήντα οκτώ χρόνια από τον θάνατο (12 Ιανουαρίου 1921) και εκατόν σαράντα επτά χρόνια από τη γέννηση (Καλαμάτα, 8 Μαρτίου 1852) του Νικολάου Γ. Πολίτη, ιδρυτή και θεμελιωτή της επιστημονικής Λαογραφίας στην Ελλάδα. Συμπληρώθηκαν επίσης ενενήντα χρόνια από την ίδρυση (1909) της Ελληνικής Λαογραφικής Εταιρείας και την έκδοση του περιοδικού συγγράμματός της «Λαογραφία».

Με την ευκαιρία των ετετειών αυτών, είναι οφειλόμενο χρέος να τιμήσουμε τη Μνήμη του μεγάλου λαογράφου και να θυμηθούμε, έστω και με σύντομες αναφορές, το έργο και γενικότερα τη σημαντική προσφορά του στην ίδρυση, οργάνωση, έρευνα και μελέτη του νέου τότε επιστημονικού κλάδου¹.

1. Για τον Νικόλαο Πολίτη και το έργο του βλ. επίσης Στίλπωνος Π. Κυριακίδη, «Ν. Γ. Πολίτης», Λαογραφία, 7 (1923), σ. θ'-να'. -Γιάννη Μ. Αποστολάκη, «Ο Πολίτης», στο βιβλίο του Τα δημοτικά τραγούδια, Μέρος Α': Οι Συλλογές, Εκδοτική Εταιρεία Α. Μ. Κοντομάρης και Σία, Αθήνα 1929, σ. 274-325. -Στίλπωνος Π. Κυριακίδη, «Ο ιδρυτής της Ελληνικής Λαογραφίας», Νέα Εστία, 55: 643 (1954), σ. 495-504. -Γεωργίου Α. Μέγα, «Αί λαογραφικά σπουδαί και ο Νικόλαος Πολίτης», Πρακτικά τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, 46 (1971), σ. 19^α-34^α. -Δημητρίου Σ. Λουκάτου, Εισαγωγή στην Ελληνική Λαογραφία, Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, Αθήνα 1977, σ. 65-73. -Άλκης Κυριακίδου-Νέστορος, Η θεωρία της Ελληνικής Λαογραφίας: Κριτική ανάλυση, Εταιρεία Σπουδών Νεοελληνικού Πολιτισμού και Γενικής Παιδείας, Ίδρυτής: Σχολή Μωραΐτη, Αθήνα 1978, σ. 91-110. -Μιχάλη Μερακλή, «Νικόλαος Πολίτης, Ο πατέρας της Ελληνικής Λαογραφίας», Τριφυλιακή Εστία, 10: 60 (1984), σ. 687-694. -Στεφ. Δ. Ημέλλου, Ιστορικά και μεθοδολογικά της Ελληνικής Λαογραφίας, τεύχος Α', Σύλλογος πρὸς Διάδοσιν Ὠφελίμων Βιβλίων, Αθήνα 1995, σ. 80-88. Βλ. ακόμη Μηνά Αλ. Αλεξιάδη, Η Ελληνική και διεθνής επιστημονική ονοματοθεσία της Λαογραφίας, Εκδόσεις Καρδαμίτσα, Αθήνα 1988, σ. 15-16 και 41-42. -Γιάννη Παπακώστα, «Πρώτες προσπάθειες συγκέντρωσης παραμυθιών: Η περίπτωση του Νικολάου Πολίτη», στον τόμο: Από το παραμύθι στα κόμικς. Παράδοση και Νεοτερικότητα, Επιμέλεια Ευάγγελος Γρ. Αυδίκος - Εισαγωγή Μ. Γ. Μερακλή, Παιδαγωγικό Τμήμα Νηπιαγωγών Δ.Π.Θ. - Εκδόσεις Οδυσσέας, Αθήνα 1996, σ. 44-55. -Χρυσάνθου Στ. Κυπριανού, «Ο Νικόλαος Πολίτης και η Κύπρος», Λαογραφική Κύπρος, 48 (1998), σ. 17-56.

Ο Πολίτης, γαλουχημένος με τα πρώτα μηνύματα της συλλογής «Ελληνικών δημοτικών τραγουδιών» του Γάλλου φιλέλληνα Claude Fauriel (1772-1844, έτη έκδοσης 1824-1825)² και ερεθισμένος, ψυχολογικά, από τη γνωστή θεωρία του Γερμανού Jakob Philipp Fallmerayer (1790-1861)³, έδειξε πολύ ενωρίς την κλίση και το ενδιαφέρον του προς την κιβωτό της λαϊκής παράδοσης, στη μελέτη της οποίας αφιέρωσε τη ζωή του. Εκτός από ορισμένα μικροάρθρα του σε περιοδικά και εφημερίδες της εποχής («Περί λυκοκανθάρων», «Περί παραμυθίων παρά τοῖς νεωτέροις Ἑλλησι» κ.ά.)⁴, εδημοσίευσε, το 1871, τον πρώτο τόμο της «Νεοελληνικής Μυθολογίας»⁵ του, που είχε βραβευθεί νωρίτερα από την «Επιτροπή του Ροδοκανάκειου Φιλολογικού Διαγωνισμού» (προκήρυξη περ. «Πανδώρα», τόμ. 18 (1867), σ. 88), εκδόθηκε δε και ο δεύτερος τόμος, το 1874⁶.

2. Βλ. σχετικά Claude Fauriel, *Chants populaires de la Grèce moderne*, I-II, Paris 1824-1825. Πρώτη ελληνική μετάφραση: Claude Fauriel, *Δημοτικά τραγούδια της σύγχρονης Ελλάδος*, Εισαγωγή Νίκου Α. Βέη, μετάφραση Απ. Δ. Χατζηγεωργίου-ηλ. Εκδότης Νίκος Δ. Νίκας, Αθήνα 1956. Βλ. τώρα και τη νέα μετάφραση, που έγινε από το πλούσιο αρχαιολογικό υλικό του Fauriel με τα εκδομένα τραγούδια (α' τόμος) και τα ανέκδοτα (β'), τα οποία συγκεντρώθηκαν στη Βενετία και την Τεργέστη: Claude Fauriel, *Ελληνικά δημοτικά τραγούδια*, Α': Η έκδοση του 1824-1825, Εκδοτική επιμέλεια Αλέξη Πολίτη, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, Ηράκλειο 1999 και Β': Ανέκδοτα κείμενα — αναλυτικά κριτικά υπομνήματα — παράρτημα και επίμετρα, Π.Ε.Κ., Ηράκλειο 1999.

3. Για το θέμα αυτό βλ. Michael Herzfeld, *Ours, Once, More: Folklore, Ideology, and the Making of Modern Greece*, University of Texas Press, Austin 1982, σ. 75 κ.ε. — Ι. Φ. Φαλλμεράνερ, *Περί της καταγωγής των σημερινών Ἑλλήνων*, μετάφραση-παρουσίαση Κωνσταντίνος Π. Ρωμανός, Εκδόσεις Νεφέλη, Αθήνα 1984. Βλ. επίσης Βαγγέλη Α. Καναβούρα, «Ο Jacob Philipp Fallmerayer και η Ελληνική Λαογραφία», *Φιλολόγος*, 3 (1978), σ. 294-300. — Γιώργου Βελουδή, *Ο Jakob Philipp Fallmerayer και η γένεση του Ελληνικού ιστορισμού*, Ε.Μ.Ν.Ε. — Μνήμων, Αθήνα 1982. — Μιχάλη Γ. Μερσακλή, «Ο Φαλλμεράνερ και η Ελληνική Λαογραφία», στον τόμο: *Ένας νέος κόσμος γεννιέται. Η εικόνα του Ελληνικού Πολιτισμού στη Γερμανική επιστήμη κατά τον 19ο αι.* Επιστημονική επιμέλεια Ευάγγελος Χρυσός, Εκδόσεις Ακρίτας, Αθήνα 1996, σ. 269-276 και 383. — Δημητρίου Β. Οικονομίδου, *Ἐθνολογικά-Λαογραφικά*, τόμ. Β', Σύλλογος Πρὸς Διάδοσιν Ὠφελίμων Βιβλίων, Ἀθήναι 1998, σ. 258-262. Βλ. ακόμη Γεωργίου Βαρουξάκη, «Φαντασιακές Κοινότητες» και Μεγάλη Ιδέα: Μια συμβολή του Ν. Γ. Πολίτη», *Μνήμων*, 13 (1991), σ. 167-213. — Έλλης Σκοπετέα, *Φαλλμεράνερ: Τεχνάσματα του αντιπάλου δέους*, Εκδόσεις Θεμέλιο, Αθήνα 1997. — Φωτεινής Ασημακοπούλου, «Αρθούρος ντέ Γκομπινώ και Ιάκωβος Φίλιππος Φαλλμεράνερ: Δύο σύμμαχοι», *Τα Ιστορικά*, 31 (Δεκέμβριος 1999), σ. 331-348.

4. Βλ. σχετικά Πανδώρα, 16 (1866), σ. 453-454 και 17 (1867), σ. 93-95.

5. Βλ. Ν. Γ. Πολίτου, *Μελέτη επί του βίου των νεωτέρων Ἑλλήνων*, τόμ. Α': *Νεοελληνική Μυθολογία*, Ἐν Ἀθήναις 1871.

6. *Νεοελληνική Μυθολογία*, τόμ. Β', Ἐν Ἀθήναις 1874.

Αργότερα, μετά την αποφοίτησή του από τη Φιλοσοφική Σχολή των Αθηνών, εταξίδεψε στη Γερμανία, για μεταπτυχιακές σπουδές (1876-1880)⁷.

Το 1882 ονομάζεται Υφηγητής της Ελληνικής Μυθολογίας, το 1884 γίνεται Τμηματάρχης Μέσης Εκπαιδεύσεως (τότε) στο Υπουργείο Παιδείας, και το 1890 διορίζεται καθηγητής της Ελληνικής Μυθολογίας και Αρχαιολογίας στο Πανεπιστήμιο Αθηνών.

Ως χρόνος επιστημονικών «λαογραφικών» αφετηριών του Πολίτη, μπορούν να θεωρηθούν τα έτη 1884, 1887, 1899, 1904, 1907, 1909, 1914 και 1918. Το 1884 εισάγει, για πρώτη φορά, τον όρο «Λαογραφία» (για την ονομασία της νέας Επιστήμης)⁸ και το 1887, ως Τμηματάρχης του Υπουργείου Παιδείας, απηύθυνε εγκύκλιο στους Έλληνες εκπαιδευτικούς και τους προέτρεπε να συγκεντρώσουν «λαογραφικό» υλικό⁹. Το υλικό αυτό εχρησιμοποίησε κατόπιν στις εργασίες του, σχηματίζοντας παράλληλα τους πρώτους πυρήνες ενός άτυπου Λαογραφικού Αρχείου.

Το 1899 εξέδωσε τον πρώτο τόμο των «Παροιμιών» του (εκδόθηκαν συνολικά τέσσερες τόμοι ως το 1902¹⁰, αλλά το έργο δεν ολοκληρώθηκε). Το 1904 εδημοσίευσε τους δύο τόμους –ο πρώτος αποτέλεσε το corpus¹¹, ο δεύτερος τον εντυπωσιακό σχολιασμό των «Παραδόσεων»¹², ο οποίος όμως δυστυχώς δεν ολοκληρώθηκε σε ένα τρίτο ή ενδεχομένως και τέταρτο τόμο. Τα έργα αυτά ανέδειξαν τον Νικόλαο Γ. Πολίτη σε έναν από τους μεγαλύτερους λαογράφους διεθνώς, όπως παρατηρούσε ο μαθητής του Στίλπων Κυριακίδης (1887-1964)¹³, γιατί εμφανίζουν τη Λαογραφία *εξελιγμένη συγκριτική επιστήμη*, που έχει ως στόχο της τη μελέτη και ερμηνεία των λαϊκών εκδηλώσεων. Και ένα μέρος από τις εκδηλώσεις αυτές αποτελούν συνέχεια ή διαδοχή κοινωνικών δεδομένων, που προηγήθηκαν σε παλαιότερα βιώματα

7. Βλ. Στίλπωνος Π. Κυριακίδη, «Ν. Γ. Πολίτης», Λαογραφία, 7 (1923), σ. ιε'.

8. Βλ. Ν. Γ. Πολίτου, «Κατάλογος συγγραμμάτων αναφερομένων εις την Μέσην και Νεωτέραν Έλληνικήν Ιστορίαν και Φιλολογίαν (1883-1884)», Δελτίον της Ιστορικής και Έθνολογικής Έταιρείας της Ελλάδος, 1 (1884), σ. 750. Πρβλ. και Μηνά Αλ. Αλεξιάδη, Η Ελληνική και διεθνής επιστημονική ονοματοθεσία της Λαογραφίας, Αθήνα 1988, σ. 15-16.

9. Βλ. Στίλπωνος Π. Κυριακίδη, ό.π., σ. ιζ'. -Δημ. Σ. Λουκάτου, Εισαγωγή στην Ελληνική Λαογραφία, Αθήνα 1977, σ. 66.

10. Βλ. σχετικά Ν. Γ. Πολίτου, Μελέται περί του βίου και της γλώσσης του Έλληνικού λαού: Παροιμιαί, τόμ. Α', Βιβλιοθήκη Μαρασλή, Έν' Αθήναις 1899, τόμ. Β' 1900, τόμ. Γ' 1901, τόμ. Δ' 1902.

11. Βλ. Ν. Γ. Πολίτου, Μελέται περί του βίου και της γλώσσης του Έλληνικού λαού: Παραδόσεις, τόμ. Α', Βιβλιοθήκη Μαρασλή, Έν' Αθήναις 1904.

12. Παραδόσεις, τόμ. Β' 1904.

13. Βλ. σχετικά Στίλπωνος Π. Κυριακίδη, ό.π., σ. κβ'.

του Ελληνικού λαού. Ο Κωστής Παλαμάς (1859-1943, σύγχρονός του) εσημείωνε, ότι η μελέτη των «Παροιμιών» θα βοηθήσει στη σύνταξη μεγάλης συνθετικής εργασίας για την Ελληνική «ψυχή»¹⁴, και ε χαρακτήριζε τις «Παραδόσεις» του Πολίτη «πολυτίμητο βιβλίο» και «δίτομο θησαυρό»¹⁵.

Στα 1907 ο Πολίτης πρόσθεσε στην πανεπιστημιακή του διδασκαλία και μαθήματα «Λαογραφίας»¹⁶. Έτσι, από τότε, οι φοιτητές ε γνώρισαν τις πρώτες έννοιες, τους σκοπούς και τις μεθόδους της νέας Επιστήμης, που θα τους ήταν χρήσιμη στο εκπαιδευτικό τους έργο.

Δύο χρόνια αργότερα (1909), με τη συμπαράσταση σημαντικών επιστημόνων και λογοτεχνών της εποχής, ίδρυσε (και επίσημα) την «Ελληνική Λαογραφική Εταιρεία», το πρώτο επιστημονικό Ίδρυμα, για την ανάπτυξη και προαγωγή των λαογραφικών ερευνών και σπουδών, που σχετίζονται με τον Ελληνικό λαό και τους γειτονικούς επίσης λαούς της Χερσονήσου του Αίμου, σε συγκριτική βάση¹⁷.

Στον πρώτο τόμο του «Δελτίου» της Εταιρείας «Λαογραφία» εδημοσίευσε το προγραμματικό ομώνυμο άρθρο του¹⁸, στο οποίο εισημοποίησε το όνομα της νέας Επιστήμης και παράλληλα καθόρισε τα όρια και το περιεχόμενό της¹⁹. (Η έκδοση του περιοδικού της «Λαογραφικής Εταιρείας» συνεχίζεται από τότε και συναριθμεί μέχρι σήμερα 39 ογκωδέστατους τόμους).

Ο Νικόλαος Πολίτης ίδρυσε το 1914 και την «Εθνική Μουσική Συλλογή» με σκοπό την έρευνα και μελέτη της παραδοσιακής μας μουσικής και εδημοσίευσε, το ίδιο έτος, το πολυσυζητημένο βιβλίο του για τα τραγούδια του Ελληνικού λαού²⁰. (Το βιβλίο αυτό, όπως είναι γνωστό, δέχθηκε κριτική πηγών και κειμένων από τον Γιάννη Αποστολάκη (1886-1947)²¹

14. Βλ. σχετικά Κ. Γ. Κασίνη, «Ν. Γ. Πολίτης - Κωστής Παλαμάς», Λαογραφία, 33 (1986), σ. 339.

15. Κ. Γ. Κασίνη, ό.π.

16. Βλ. Στίλπωνος Π. Κυριακίδη, «Ν. Γ. Πολίτης», ό.π., σ. κγ'.

17. Βλ. «Ελληνική Λαογραφική Εταιρεία», Λαογραφία, 1 (1909), σ. 162-167. - Στίλπωνος Π. Κυριακίδη, ό.π., σ. κγ'-κδ'. - Μηνά Αλ. Αλεξιάδη, «Ελληνική Λαογραφική Εταιρεία», Παιδαγωγική Ψυχολογική Εγκυκλοπαιδεία - Λεξικό, Εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα, 3 (1989), σ. 1823.

18. Βλ. Ν. Γ. Πολίτου, «Λαογραφία», 1 (1909), σ. 3-18.

19. Ν. Γ. Πολίτου, ό.π., σ. 9-18.

20. Βλ. σχετικά Ν. Γ. Πολίτου, Έκλογαί από τὰ τραγούδια του Έλληνικού λαού, Έν' Αθήναις 1914.

21. Βλ. σχετικά Γιάννη Αποστολάκη, Τα δημοτικά τραγούδια, Μέρος Α': Οι Συλλογές, Αθήνα 1929, σ. 134-273.

–και όχι μόνο–, αλλά, σήμερα, μια νηφαλιότερη επανεκτίμηση τείνει να δικαιώσει τον εκδότη τους)²².

Τέλος, το 1918, ίδρυσε το «Λαογραφικό Αρχείο», που προσαρτήθηκε, το 1926, στην Ακαδημία Αθηνών και από το 1966 μετονομάστηκε σε «Κέντρον Ερεύνης της Ελληνικής Λαογραφίας». Το Κέντρο αυτό έχει σκοπό τη συγκέντρωση, κατάταξη, αποθησαύριση και δημοσίευση των λαογραφικών φαινομένων. Η προσφορά του στη Λαογραφία μας (ερευνητικές αποστολές στην Ελληνική επαρχία, χειρόγραφα ανέκδοτου υλικού, μουσικό τμήμα και έκδοση «Επετηρίδας», με 28 συνολικά τόμους (ως τώρα) και με συνεργασίες πανεπιστημιακών και ειδικών ερευνητών, κρίνεται ιδιαίτερα σημαντική²³.

Στο έργο του Πολίτη εξετάζονται όλα τα θέματα της Ελληνικής Λαογραφίας. Αρχικές επιστημονικές κατευθύνσεις του είναι η Αρχαία και Βυζαντινή παράδοση και στη συνέχεια η Διεθνής συγκριτική έρευνα, για μια «ανθρωπολογική» κατανόηση των λαϊκών εθίμων και δοξασιών, όπως επισημάνει ο καθηγητής Δημήτριος Λουκάτος²⁴.

Το πλήθος των άρθρων και μελετών του Νικολάου Πολίτη έχει ήδη δημοσιευθεί σε τέσσαρους ογκώδεις τόμους, που φέρουν τον σεμνό τίτλο «Λαογραφικά Σύμμεικτα» (1920, 1921, 1931, 1985, – οι τρεις μεταθανάτιοι)²⁵. Οι τόμοι αυτοί υποδηλώνουν την προσοχή, την ενημέρωση (ήταν κάτοχος της βιβλιογραφίας και άριστος βιβλιογράφος επίσης)²⁶, την ευσυνειδησία, το πά-

22. Βλ. τώρα Μ. Γ. Μερικλή, «Η έκδοση των δημοτικών τραγουδιών από τον Ν. Γ. Πολίτη: Αναηλιάφηση μιας λησμονημένης υπόθεσης», στον τόμο: *Όψεις της Λαϊκής και της Λόγιας Νεοελληνικής Λογοτεχνίας*, 5η Επιστημονική Συνάντηση Αφιερωμένη στον Γιάννη Αποστολάκη, (Θεσσαλονίκη, 14-16 Μαρτίου 1992), Τομέας Μεσαιωνικών και Νεοελληνικών Σπουδών, Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, παράρτημα αρ. 5 της Επιστημονικής Επετηρίδας του Τμήματος Φιλολογίας, Θεσσαλονίκη 1994, σ. 79-91. Για το ιστορικό της έρευνας των δημοτικών τραγουδιών από τον Πολίτη βλ. και Παν. Μουλλά, «Ο Ν. Γ. Πολίτης, ο Αλ. Πάλλης και η έκδοση των δημοτικών τραγουδιών», στον τόμο: *Ζητήματα Ιστορίας των Νεοελληνικών Γραμμάτων: Αφιέρωμα στον Κ. Θ. Δημαρά, Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Φιλοσοφική Σχολή - Τμήμα Φιλολογίας, Τομέας Μεσαιων. και Νέων Ελληνικών Σπουδών, Εκδόσεις Παρατηρητής, Θεσσαλονίκη 1994, σ. 315-331.*

23. Βλ. Κέντρον Έρευνης της Έλληνικής Λαογραφίας: *Ιστορικό – Προγράμματα Ανάπτυξης – Έκσυγχρονισμός. Κείμενα Αϊκατερίνης Πολυμέρου-Καμηλάκη, επιμέλεια Έλενης Ψυχογιού, Ακαδημία Αθηνών, Αθήνα 1999.*

24. Βλ. σχετικά Δημ. Σ. Λουκάτου, *Εισαγωγή στην Ελληνική Λαογραφία*, ό.π., σ. 67.

25. Βλ. σχετικά Ν. Γ. Πολίτου, *Λαογραφικά Σύμμεικτα*, τόμ. Α', Έν Αθήναις 1920· τόμ. Β' 1921· τόμ. Γ' 1931· τόμ. Δ' 1980-1985.

26. Βλ. π.χ. Ν. Γ. Πολίτου, «Κατάλογος συγγραφών αναφερομένων εις την Μέσην και Νεωτέραν Έλληνικήν Ιστορίαν και Φιλολογίαν», *Δελτίον της Ιστορικής και Έθνολογικής Έταιρείας της Ελλάδος*, 1 (1884), σ. 169-180 και 731-752, 2 (1885), σ. 166-

θος και την αφιέρωσή του στη Λαογραφία. Ο ίδιος άλλωστε δεν άφηνε ανεκμετάλλευτες ούτε τις θερινές διακοπές και, προκειμένου να εργαστεί απερίσπαστος, προτιμούσε να μένει την περίοδο αυτή στην Αθήνα, παρά να πηγαίνει στην εξοχή για ανάπαυση, όπως αναφέρει σε γράμμα του (1905) προς τον Γάλλο νεοελληνιστή Hubert Pernot (1870-1946), που εδημοσίευσε (αποσπασματικά) ο καθηγητής Παναγιώτης Μουλλάς²⁷.

Αξιοθαύμαστη εξ άλλου είναι η συνεισφορά του Νικολάου Γ. Πολίτη και στην εξελικτική πορεία της Νέας Ελληνικής Λογοτεχνίας²⁸. Συνδιευθυντής (με τον Δροσίνη) του σημαντικού περιοδικού της εποχής «Εστία», διευθυντής του Εγκυκλοπαιδικού Λεξικού των «Μπαρτ και Χιρστ» και μέλος κριτικών λογοτεχνικών επιτροπών, συνιστούσε στους λογοτέχνες, του καιρού του, να αντλούν τα θέματά τους και από την Ελληνική παράδοση και ιστορία, πράγμα που η μετέπειτα λογοτεχνική παραγωγή το ακολούθησε²⁹.

Ο Ν. Γ. Πολίτης, με το πολύπλευρο και πολυσήμαντο έργο του, ανήκει στην πλειάδα των κορυφαίων Ελλήνων επιστημόνων. Έζησε σε μία –εθνικά δύσκολη– εποχή, και εξέτασε, με επιστημονική γνώση και υποδειγματική λεπτομέρεια, τις πτυχές της Ελληνικής λαϊκής ζωής διαλύοντας «τη σκοτεινιά ενός αντιδραστικού ιδεολογικού κατεστημένου, με το φως και την ιστορική αλήθεια του λαϊκού πολιτισμού», κατά την παρατήρηση του καθηγητή Μιχάλη Μερακλή³⁰. Παράλληλα προκάλεσε το ενδιαφέρον επιστημόνων και λογίων για τη Λαογραφία, με αποτέλεσμα τη σύσταση τοπικών «Εταιρειών» και την ίδρυση περιοδικών με λαογραφική έρευνα τού τόπου τους, όπως υπογράμμισε ο Γεώργιος Μέγας (1893-1976)³¹.

* * *

192 και «Βιβλιογραφία της Έλληνικής Λαογραφίας», Λαογραφία, 3 (1911-1912), σ. 242-259. –Προβλ. και Στίλπωνος Π. Κυριακίδη, «Ν. Γ. Πολίτης», ό.π., σ. κε'.

27. Βλ. σχετικά Παν. Μουλλά, Ο Λόγος της απουσίας: Δοκίμιο για την επιστολογραφία με σαράντα ανέκδοτα γράμματα τού Φώτου Πολίτη (1908-1910), Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, Αθήνα 1992, σ. 392, σημ. 17.

28. Βλ. σχετικά Δημ. Σ. Λουκάτου, Εισαγωγή στην Ελληνική Λαογραφία, ό.π., σ. 66-67 και 286-291. –Γ. Π. Σαββίδη, «Ν. Γ. Πολίτης – Κώστας Βάρναλης. Γύρω στην αφιέρωση τού "Προσκυνητή"», Αφιέρωμα στον Καθηγητή Λίνο Πολίτη, Θεσσαλονίκη 1978, σ. 273-282. –Κ. Γ. Κασίνη, «Ν. Γ. Πολίτης – Κωστής Παλαμάς», Λαογραφία, 33 (1986), σ. 332-345. Βλ. επίσης Μιχάλη Γ. Μερακλή, «Ο ρόλος του Νικολάου Πολίτη στην ιστορική συνάντηση Λαογραφίας και Λογοτεχνίας», στον παρόντα τόμο (39) της «Λαογραφίας».

29. Βλ. π.χ. Απόστολου Δούρβαρη, Ο Αριστείδης Ν. Κυριακός και το λαϊκό ανάγνωσμα. Εκδόσεις Στιγμή, Αθήνα 1992, σ. 32.

30. Βλ. Μιχάλη Μερακλή, «Νικόλαος Πολίτης, Ο πατέρας της Ελληνικής Λαογραφίας», Τριφυλική Εστία, 10: 60 (1984), σ. 694.

31. Βλ. σχετικά Γεωργίου Α. Μέγα, «Αί λαογραφικαί σπουδαί και ὁ Νικόλαος Πολίτης», Πρακτικά τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, 46 (1971), σ. 27*.

Καθώς ο εικοστός αιώνας βαδίζει προς τη δύση του γίνονται διάφοροι απολογισμοί. Απολογισμοί ως προς τα πρόσωπα και ως προς τα επιτεύγματα. Είναι αναγκαίο και θεμιτό αυτό, για να κατανοήσει καλύτερα ο άνθρωπος τα αποτελέσματα της δεύτερης χιλιετίας.

Από την πλευρά της Ιστορίας των Επιστημών στην Ελλάδα πιστεύω, ότι ο Νικόλαος Γ. Πολίτης καταλαμβάνει μια από τις πρώτες θέσεις στη σειρά των προσωπικοτήτων του αιώνα που φεύγει. Μπορεί να έζησε ένα μεγάλο μέρος του δέκατου ένατου αιώνα, όμως το κύριο και σπουδαιότερο έργο το πραγματοποίησε στις πρώτες δεκαετίες του εικοστού, όπως ήδη αναφέρθηκε πιο πάνω. Ο Πολίτης ανήκει στις μεγάλες προσωπικότητες του εικοστού αιώνα, όχι μόνο γιατί ίδρυσε και θεμελίωσε μια νέα επιστήμη, τη Λαογραφία, αλλά και γιατί με το έργο του άνοιξε δρόμους, για να τους συνεχίσουν οι νεότεροι. Όλοι μας του οφείλουμε την αναγνώριση αυτή.